

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

=====

ХУДОЖЕСТВЕН СЪВЕТ

за приемане на постановката

"ИЗТОЧНАТА ТРИБУНА"

Стенографски протокол

-о О о-

София, 2 октомври 1988 година

2

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

=====

ЗАСЕДАНИЕ
на ХУДОЖЕСТВЕНИЯ СЪВЕТ за приемане на постановката
"ИЗТОЧНАТА ТРИБУНА"

Стенографски протокол

-о О о-

София, 2 октомври 1988 година, неделя

3

ХУДОЖЕСТВЕН СЪВЕТ

=====

ПРИСЪСТВУВАЩИ:

ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

БАНЧО БАНОВ

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА

КОНСТАНТИН ИЛИЕВ

ПЕЛИН ПЕЛИНОВ

ГЕОРГИ ГАЙТАНИКОВ

ВЛАДИМИР ЛЮЦКАНОВ

АТАНАС ВЕЛЯНОВ

НИКОЛАЙ НИКОЛАЕВ

МИХАИЛ ПЕТРОВ

ИВАНКА ДИМИТРОВА

СТОЙЧО МАЗГАЛОВ

АСЕН МИЛАНОВ

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ

НАДЕЖДА СЕЙКОВА

ОЛГА ГЕРДЖИКОВА

КИРИЛ ВОДЕНИЧАРОВ

ОТСЪСТВУВАЩИ:

СТЕФАН ДАНАИЛОВ

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ

МЛАДЕН КИСЕЛОВ

АСЕН ШОПОВ

НИКОЛАЙ ЛЮЦКАНОВ

ВИОЛЕТА МИНКОВА

ВЕЛКО КЪНЕВ

МАРИН ЯНЕВ

НАУМ ШОПОВ

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Имаме кворум. Откривам заседанието на Художествения съвет при следния дневен ред:

1. Обсъждане на постановката "Източната трибуна" от Александър Галин с режисьор-постановчик проф. Надежда Сейкова;

2. Разни.

После ще кажа няколко думи общо за работата, но сега да минем на непосредствената задача, обсъждане на това, което гледахме. Видяхме I и II състав.

Имате думата.

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА - Аз като актриса съм емоционална и макар винаги да не говоря достатъчно аналитично, ще кажа, че много ме развълнува представлението. Намирам... (аз бях против пиесата, спомняте си този Съвет, на който много хора бяха против пиесата) вярно е, че пиесата е писана през 1980 година и не отразява сегашния момент на живота в Съветския съюз. Но пък се е получило нещо (за мене поне... аз съжалявам, че не съм гледала I състав, не бях добре и не можах да се вдигна да дойда). Миналият сезон аз гледах една сурова репетиция и още тогава видях, че са набелязани верни неща. Сега вече имаме едно представление (говоря за своето първо впечатление) - силно въздействащо!

За мен тази пиеса ми напомня една чехова пиеса и както е финалът в "Три сестри" (аз го казах на Надя) -

- 4 -

изводът е: Така повече не може да се живее! Така повече хората не бива да живеят! – и това е фактически най-ценното, което е постигнато в пиесата.

Първо: искам да поздравя от сърце моите колежки (пък и момчетата) за това, че за първи път ги виждам в такава светлина – значи е работено сериозно върху ролите. Ако има тук-таме... (а има, разбира се) сурови неща, показни неща, има преиграване на места и тъй като тази пиеса е много точна като адрес, не бива в никакъв случай, според мен, да се преиграва, да се "подслажда". Това е точно самият живот – страшен, жесток и истината в нея е, че не хората са ненормални, или смешни, или алчни (в случая) за тези парцали, а животът е такъв.

Ще направя един паралел: гледах една много интересна постановка на Азарян в Театър "София" – "Самоубиецът" – една великолепна пиеса от булгаковски тип, където смисълът е... (тя е много смешна, защото молят един човек да се самоубие за да имат някакъв актив). Там за мен трима души играят точно, защото играят... не! – нищо не "играят", те живеят верно докато другите се правят на "луди", во главе с прехваления Ицко Финци. Работата е, че хората са нормални, а животът е ненормален при тях.

Тук е постигнато именно това: гледаш едни добри, свесни хора, те обичат този свой приятел, с пропаднали мечти... Хубаво казва Шура: "Работи и пие, пие и работи – какво да прави друго?" Това за мен е намерено, независимо от това, че има... (на Надя го казах, и на Красимир Марянов направо в очите му го казах – "Трябва всичко да бъде обрано и това което ти правиш – да бъде с 1⁰ по-долу, тази "топка" да

бъде успокоена, да бъдеш много по-органичен, да играеш повече за партньора си!") Той безспорно е едно талантливо момче. Съжалявам, че не съм гледала Николай Цанков, не съм гледала този състав.

Всеки изпълнител е направил много. Много ми хареса всеки от тях, всеки от тях е намерил (благодарение сигурно и на това, че е работил заедно с режисьора) своя образ. Колко чудесна е Милена, за първи път я виждам такава, съвсем не се прави на "хубавка"... (има преиграване на моменти, аз ѝ го казах, има, но това, според мен, е въпрос на улягане, въпрос на не "Аз показвам, че блъскам!", а наистина да блъсне, примерно...

Много интересен е образът на Добринка, на Дора - много е хубава тази подробност със запретната пола, това е много трагично - какво да правят като нямат мъже тези жени, това е трагедия за руската жена.

Много харесвам Адриана, но при нея специално искам да кажа само това: намирам, че е неверно облечена. Прекалено е елегантна по нашенски. Това е една красива дама, както е и отслабнала, Адриана, но тя трябва да носи няква дрешка която онзи ѝ е донесъл от Италия (демодирана), но да носи тази характеристика костюмът. Както и Красимира е прекалено елегантна (понеже тя е хубаво момиче!) Видяхте Бирюкова дето влезе в Политбюро - тя е делова жена, а костюмът е прекалено елегантен за тази дълбока провинция, защото това е наистина дълбока провинция! Моя племенница през лятото ми беше на гости, московчанка, сериозна, делова жена, не е бедна... но тя полудя в София от тези магазини. Аз все едно, че виждах себе си в Париж в 1959 година. Тя "пошуря" от тези наши "парцали", защото те нямат. И в "Литературна

газета" пише: "Не куплю, а подловлю!", което означава да "хванеш", да "пипнеш" нещо, по случай, да си доставиш, да грабнеш нещо... А тя не е такъв човек, тя не е нито толкова суетна. Трябва да се съобразяваме и с това.

Още нещо ми направи впечатление (ако Надя е съгласна! първата среща между Клъонишева и Коняев - в началото малко играете и двамата втория план. Не така директно, все пак те не са се виждали 20 години, все пак. Това е жена с много бюрократизъм в себе си, ако щете, форма друга. Тези неща уж на шега ги говорят, пък изведнъж да се види, че и тя е незадоволена, че и тя е нещастна. В отделни моменти великолепно ги прави Красимира, но има и моменти, където нещата не се живеят, а се показват. Това ми направи впечатление, но то важи за всички - на моменти... Най-вече важи за Красимир, който е млад човек, талантлив човек, но той се увлича да прави някакви "номера", във втората част беше по-добър, не зная - обра ли нещо? Така трябва да играе и първата част - нормално, той си е един нормален младеж, но е попаднал в такова положение - трябва да продава на зет си тези парцали, за да отидат да лекуват това дете на морето.

Най-важното е, че се получава накрая този извод: Така повече не може да продължава и това е, според мен, смисълът на пиесата. Много ми хареса Николай, който много съдържано играе, не многословно, обаче виждаш какво става с него, получава се това нещо. Не мога да разбера едно нещо: защо си с черен костюм в тая жега? Пътувате с кола, продавате неща... ти не отиваш на концерт, защо си с черен костюм?

- Няма друг!

- Той "играе" на голям артист!

- Това му е костюмчето, с което свири, няма друг офици-

циален костюм!

- За да се представи пред приятелките си...

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА - Въпреки всичко този костюм ми е малко неубедителен.

Много ми харесаха двете, които влязоха заедно - с конфекция 42 - 48 мярка, на капки - това намерили. Много е хубаво, но според мен Дора пак трябва да се върне с този костюм защото баща ѝ пак я наврял в тази рокля.

Декорът е много хубав, някой ми беше казал, че е претрупан - не намирам, че е претрупан, декорът е символ на това, което е живото им, дух на разрушение (вътрешно и външно) присъства.

Казах на Милена (ако си съгласна, Надя!) в началото когато се закачват дрехите, тя така да се захласне, оня може да я откъсне, но тя пипа плат, тя гледа моделите, тя е подала на ревю на "Кристиян Диор", гледа такова чудо - сега нещо не се получава. Трябва да имате предвид, че и московчанка ще се нахвърли на тези "парцали".

Хубава е и тази музика - ни "в клин, ни в ръкав", появява се на моменти, толкова нелепа - хубав контрапункт на действието, този "Крокодил Гена", втръснали до болка мелодии, частушки, бодрички и т.н.

Хванато е нещо много верно в пиесата, аз се радвам и мисля че пиесата ще се приеме добре от публиката. Просто ѝ трябва "узряване", повече органика, на моменти да не се пригравя, да не се "натяга". Казах и на Милена да изравни това пиянство. Влиза пийнала, да си го реши докрай пийнала. Уж влиза трезва, пък после казва, че е пийнала - това са подробности, но общо взето трябва да ви кажа, че ние имаме много добри актриси и актьори, този факт много ме радва...

Разбира се, всеки би могъл да се "хване" за едно или друго - това е естествено, но на мен лично пиесата ми подействува правилно... Точно така: казах си "Не случайно е тази макар и безкръвна революция, която стана сега там!", защото повече така не можеше да продължава - и в това именно е смисълът на пиесата!

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Има думата Константин Илиев.

КОНСТАНТИН ИЛИЕВ - Таня каза, че голяма част от Съвета на обсъждането са имали резерви към пиесата. При мен нещата са "обърнати" - на обсъждането аз бях много за пиесата, а сега не мога да кажа, че съм развълнуван, т.е. нямам положителни емоции, не че хич не съм развълнуван.

Това, което говоря, много моля да бъде разбран, че говоря за Народния театър, а не говоря с необходимото снизхождение за някой друг театър. Говоря за една работа, която е там, че е обща, а не само на режисьора и на артистите. Ние тук обсъждахме освен пиесата и разпределение, декор и т.н. Не си спомням точно какво говорихме, но ще започна от външната страна - чисто визуалната. Аз отново имам усещането, че някаква авария е имало на Голямата сцена и хората са слезли на малката сцена да покажат спектакъла, или пък обратното: по някакви (не знам какви) причини съм седнал много напред на Голямата сцена и гледам от там представлението.

Всички знаем, че Камерната сцена си има специфика и това, което горе може, тук не винаги е добро. Естествено, смятам че декорът по принцип е замислен много добре - този разрушен стадион, запустението, безстопанествеността, която лъха от всичко това - това е добре, но си мисля дали можем да мислим за други материали когато правим декор. Този

въпрос многократно е повдиган. Естествено е, че стадионите имат бетонни седалки, но като че ли би могло дърво и желязо да се постигне пак този ефект - впечатление за стадион, им и такива стадиони - старо, изгнило дърво, ръждясало желязо на което се поставят всички тези неща. Пак може така да въздействува, да бъде разрушено, да носи този характер, но няма да стои бутафорно, защото е естествен материал, а не каширан картон.

В този смисъл смятам че не сме намерили подходящия материал, защото един такъв декор, вкаран на сцена, става из лишен. Горе (в големия салон) другояче ще стои, осветление то ще скрие много неща, но тук не може. Иначе е направено добре, много професионално, но не с тези материали.

По принцип смятам че пиесата е разчетена добре, нещата не са и толкова дълбоко зашифровани, за да бъдем учудени от това, че един режисьор с голяма практика и едни опитни актьори са постигнали това, но на представлението липсва според мен финес, липсва тази тънкость на взаимоотношенията които безспорно са заложени в тази драматургия.

Играе се грубо, на сцената има твърде много движение, твърде много шум и трудно може да се проследи какво става всеки един момент в душите на тези хора. Някак си като че са затруднени актьорите да общуват. Общо взето всеки си носи "маската" от начало до край. Аз мисля, че потенциалните възможности на трупата са по-големи от това, което се показва. Има неща, които грубеят, и то прекалено грубеят. Трудно ми е да посоча конкретни примери, може би няма да попадна точно на това, което исках да кажа, но, например: актрисата казва "Французойките бръснат ли се вече?" Естествено те знаят, че не се бръснат и това е шегичка, няма за

що от единия край на сцената актрисата да отиде на другия и да попита: "Вадик, французойките бърснат ли се?" – явно насилена хумор, търсене на нещо, което отива към една поевтина стилистика. Има и други неща, които не се връзват с Камерна сцена. Тази хармоничка в ръцете на Добринка Стакова – известно е, прави се в театъра, актьорът с някакъв характерен предмет, който носи някаква характеристика. В една определена стилистика може ковачът да излезе с чука, но не в нещо, което го гледаш пред тебе и трябва да го възприемеш като истина. Може и с хармоничка, но тази хармоничка трябва да се обиграе, най-малкото да може да свири на нея актрисата, а не да я носи, за да я даде накрая на главния герой и всички знаем какво значи това, какво означава този жест – но е грубо, елементарно...

Такива неща, за съжаление, има твърде много в представлението. Естествено, една малка сцена иска оглеждане във всяко едно отношение. Аз знам, че на представлението няма да се играе с изкуствени цветя, но всичко, което се отнася до реквизита трябва да бъде изпишано. Дори тези писма, които Красимира Петрова и главния герой си разменят – не могат да бъдат просто връзка нови пликоси, това са писма четени препрочитани и колкото и купувани от един човек, знаете какви са и у нас и в Съветския съюз стандартите, трудно е да се повярва, че 15 години пликосите са едни и същи. Все едно, това са неща, които сигурно не са най-важните, но имат значение.

Парите: аз толкова пари на куп не съм виждал, но когато ги гледам са поне 30 000 рубли...

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА – Да, правилно, съгласна съм...

КОНСТАНТИН ИЛИЕВ - Това усещане, че за много евтини неща разпродаваме себе си се губи и се губи от такива недоооглеждания, неизпитани неща. Добре е, наистина е добре че въздействуват тези мелодии, които идват, но някой път се наслагват върху текст, може би трябва да се премерят паузи, да бъдат акценти, защото едно средство, един път използвано, когато се повтаря, преставя да има същото въздействие.

Според мен първата част е по-точно разчетена, но във втората част доста се губи нишката на взаимоотношенията и има реплики, които като че ли не знаеш защо се казват. Аз трябва да си припомням текста, за да бъде съвсем наясно с това, което става между изпълнителите.

Общо взето тонът на нашите обсъждания е винаги такъв че си харесваме продукцията. То е добре да се обичаме и да се радваме на това, което сме направили, но все пак сме Народен театър и ако, примерно, има един рекорд поставен на скок на височина, не бива следващите състезатели, които се явяват на големи състезания, да скачат толкова ниско или по-ниско от това, което вече е постигнато. Мои последни впечатления от това, което се прави в другите театри, да кажем - "Чинцано" на Петрушевская в Народния дворец на културата... Спирам се на това заглавие понеже е сходно като материал (става въпрос за съветска пиеса) с почти същите актьори, на камерна сцена... извинете, но разликата е голяма между това, което там се показва и това, което ние представяме.

Когато излизаме в чужбина и се казва, че сме водещ театър, когато човек гледна едно такова представление, неволно ще се запита: "Щом това е продукция на водещ театър

какво остава за останалите театри в тази страна?"

Това исках да кажа.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Друг кой иска думата?
Георги Гайтаников.

ГЕОРГИ ГАЙТАНИКОВ - Аз приемам доста от нещата, които каза Константин Илиев за представлението по отношение на де кора, по отношение на бутафорията, която лъха в известен смисъл. Не бих могъл да се съглася докрай с неговата претенция с високата "летва" и високата "топка", защото нашите прояви в това отношение и то на базата на пиеси от класическото наследство (световно и наше) не са на такова равнище, че чак толкова да се притесняваме от тази постановка.

Това не бива да прозвучи примиренчески като изказване от моя страна, разбира се, само искам да кажа, че актьорите и режисьорът са направили от тази пиеса (която аз също не харесах!) нещо, което може да се гледа и смятам, че публиката ще хареса. Аз също гледах и двата състава. Във втория състав специално първата сцена между двамата герои има нужда от действително по-голяма органика, както каза Таня. Там не търпи атрактивност, трябва да умре атрактивността в актьорите, така да се каже. Дори да има ефектни приспособления, те трябва да бъдат направени така че просто публиката да каже: "Ей, как стана така, май че без да иска го направи актьорът, май че без да иска си изпусна нещо, май че му се скъса ризата наистина на сцената!" Така естествено трябва да станат нещата. За разлика от другия състав, където беше значително по-добре - и при Мишо, и при Николай Цанков.

Аз искам да поздравя нашите колежки за това, което са направили - всички, без изключение. Преди малко Таня каза:

"Жалко, все пак, че нашите режисьори не гледат тези представления!" Жалко е не само защото гласуват за това или за онова, но може и да потрѣбва някоя от тях да изиграе някоя роля, в която той не я вижда.

Аз смятам, че представлението е добро, още сурово...

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА - Сурово е, това е...

ГЕОРГИ ГАЙТАНИКОВ - ... разбира се, като се изиграе няколко пъти пред публика, ще улегне и мисля че на Камерна сцена ще имаме посещение на тази пиеса.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Друг кой иска думата?

Михаил Петров.

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Ние сме присъствували и на по-тежки "случаи", в смисъл такъв: имам предвид представлението на покойния Кръстьо Мирски преди доста години - "Сенки" - едно блестящо представление, което в Югославия направи много силно впечатление... (Далеч съм от мисълта да правя паралел между двете представления!)

АСЕН МИЛАНОВ - Но без да искаш, вече го правиш.

МИХАИЛ ПЕТРОВ - ... в Белград представлението направи много силно впечатление, както казах, но тук Художествения съвет мълча, имах удоволствието и щастието пак да бъда член на този Съвет и никой около 20 минути не пожела да се изкаже. Това от една страна.

От друга страна ми се струва, че този съвет е за да си помогнем. Константин каза, че вършим една обща работа, продукцията е обща, не е нито на Гайтаников, нито на Асен

Миланов, нито моя. В този смисъл ми се струва, че дори и негативното изказване до голяма степен би могло да помогне и на актьор и на режисьор, за да може тази работа да получи едно друго ниво, изобщо – по-професионална да стане. Тони Каракостова един или два-три пъти влиза на репетиции. Горее прави "...Дяконът". Вярно е, че това е репрезентативната пиеса, тя ще представи нашият театър на Прегледа, трябва да ѝ се отдели по-голямо внимание, но то не бяха съвети, та режисьорски, та не знам си какви... Непрекъснато се работи, кореспондира се с Асен Шопов, който никога няма да ги послуша за нищо, но въпреки това те са там.

При нас не дойде никой, защото, Коце, ти казвах: "Пиесата е четлива!" Пиесата е четлива, но пиесата е сложна...

КОНСТАНТИН ИЛИЕВ – Разбира се, че е сложна.

МИХАИЛ ПЕТРОВ – С вашите усилия, усилията на хората, които познават тъканта на този тип драматургия, ми се струва, че можеха нещата да се "избистрят" далеч по-рано. Снощи ние играхме представление пред публика след онзи деншния Съвет, на което... (казал на този Младен Киселов нещо, казал друго нещо друг...) нещата бяха на едно друго ниво, във всеки случай малко по-добри. Убеден съм в това! Всеки беше внесъл едни корекции, което е вредно, но в случая те бяха положителни. Вредно е за това, защото не бива от "казано", "чуто" да се влияем, малко е несериозно и непрофесионално, а когато стигнем до един общ извод ми се струва, че резултатът при всички случаи ще "скочи".

Аз разбирам, че Асен не харесва пиесата, и Ваня не харесва пиесата, всеки си изказа своите съображения преди пет месеца, когато я започвахме, но независимо от това...

- 15 -

Асене, обръщам се към теб. Ти си много добър мой приятел и аз безкрайно те уважавам като човек, а като артист да не говорим. Обаче аз съм чувствителен човек и когато на Камерна сцена, на този оранжев стол седиш до Велко Кънев и ти е "страшно скучно"... Това че ти е скучно не си виновен, не това, че ти ми показваш, че ти е скучно, те уверявам, че ми влияе, влияе ми негативно. И това, че те няма след първата част (отишли сте някъде, ваша си работа!) - също е кофти!

АСЕН МИЛАНОВ - На мен ми стига първата част, за да гледам втората днес. А тази пиеса дотолкова ме интересува, това мога да направя! Никога не съм се проявил скучно докато гледам, просто гледам внимателно...

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Разбираш за какво говоря.

АСЕН МИЛАНОВ - По начало е скучна пиесата...

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА - Никак не е толкова скучна.

АСЕН МИЛАНОВ - Това са разни разговори.

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Нали въпросът е да стане по-добре, едни казват, че е хубава, други - лоша...

АСЕН МИЛАНОВ - Работата не е да се хвалите, или да се ругаете, а работата е в това да се казва за по-добре, но като не ми харесва какво да кажа, Мишо?

Излиза че ще направя изказване - това което аз гледам да се играе е далеч от истината, не е пиесата. Тя може да се играе по най-различни начини. И въпреки всичко вие сте добри, защото артистите сте добри. Така ме е яд като губим когато играем такива едни пиеси. Ето, "почти същата била... как пък аз не я знам тази пиеса в НДК-то. Даже като сравняват, аз се ядосвам. В НДК ще бъде по-добре!

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Може би е прав, човекът.

АСЕН МИЛАНОВ - Като каже това, аз дискусия ли ще правя?

КОНСТАНТИН ИЛИЕВ - Гледай я, излезте малко от тези стени!

АСЕН МИЛАНОВ - Защо ще гледам на Литературното бюро работата?

КОНСТАНТИН ИЛИЕВ - Ние си я гледаме.

АСЕН МИЛАНОВ - Не ни изтормозвай, още малко ще кажеш, че и на друго място си гледал. Това е възможно. Но тази пиеса си е по начало скучна. И защо се отива към един такъв груб вариант? Груб е, защото се отива към някакво циркаджийство, за какъв дявол? Защото нямате вяра в пиесата - това е. Няма защо изцяло да я отричаме, защото и така както е, вие ще я играете, утре ще поговорим по-конкретно и ще видиш, че имам право, но тук, в Съвета да говорим за конкретни имена...

Преди малко стана дума защо е с черен костюм, защо е с папионка... Ами че той е като келнер, разбира се! Защо на този стадион? Защо е бутафорно? Защо има толкова вестници? Защо е толкова мръсно? и т.н. ... Има неща, които се набиват. Той каза, че това е Камерна сцена и ти уголемява впечатлението не защото е Камерна, а защото е невярно. Иди на една от трибуните и ще видиш колко е по-сиво. Не бива да се набива, а иначе е великолепно изработено. При това полужение: да не е толкова мръсно, да е стилизирано... Не може за всичко да се говори в Съвет, Мишо. Хората да имат доверие и да говорят с мен, да не говорят с теб, примерно. И ти искаш да говориш, защото знаеш, че не харесвам пиесата

Тя може да се играе, какво като не я харесвам. Човекът я е направил, все пак - литература. Цялата работа е в това, че изведнъж от циркаджийство - "Ох, колко ми е тъжно, че нямам пари!" Ами че това са вечни теми...

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Има думата др. Иванка Димитрова:

ИВАНКА ДИМИТРОВА - Имам основание да обясня на Мишо защо не желая да се изказвам. Когато се приемаше пиесата не мислех, че пиесата е лоша, а мислех, че има други, съвременни пиеси от техни автори, които са много по-проблемни, много по-актуални, много по-необходими за сегашното време. Това относно пиесата.

А защо нямам желание да се изказвам? Защото тези, които ръководят театъра, един театър, това са режисьорите - стилът на един театър, духът на един театър, а приприемането на един спектакъл при нас режисьорите обикновено ги няма. Това е немислимо!

ГЕОРГИ ГАЙТАНИКОВ - Това е система.

ИВАНКА ДИМИТРОВА - Това е немислимо, ако ние искаме да имаме творчески организъм на театъра, те ще бъдат сърцето и умът на театъра. Как да критикувам аз моите колеги, които са едни чудесни актьори, чудесни дарования, от първия до последния - един с по-голям, друг с по-малък опит. Как да ги критикувам за този стил, който започва да се налага в нашия театър, не театър, а магия, който ще разкрие съкровенията, душевни трепети, а един показан театър, един груб театър, един неестетичен театър, един театър, който оронва достойнството дори на тези актьори.

Разбира се, във всичко това влиза и външното изображение. Просто не мога да приема, че един толкова опитен и та-

лантлив художник е допуснал толкова неестетичен декор. Други материали ли трябваше да се намерят, по друг начин ли трябваше да се свърже с осветление... но той действувa неестетично. Този шум когато се слиза по стъпалата, тези токове, с които се движат жените, тези не_точни костюми (разни копринажи и т.н. и т.н.) Кого да обвиняваш? Актьорите? Театърът.

Защо трябва да се върви по това, което е донесъл животът като грозно, цинично и е унищожил младостта, или мечтите на младостта, някъде прониква, съкровено трябва да се хване, да се задържи, а не всичко да се натяга върху това, което е ефектно, дали ще бъде: "Бръснат ли се?" дали ще бъде; "Умрял върху жена."

Аз като съм влязла в театъра, като съм заобичала театъра, аз съм заобичала тази човешка мечта, тази човешка религия за нравственост, за красота и не мога да приема този. Аз не говоря само за този спектакъл, говоря за тази тенденция, която се прокрадва в последните години в нашите спектакли, за това аз ли трябва да си давам мнението, аз, която съм една актриса в театъра, или трябва тези, които са начело на театъра да се сплотят и да извисят нашия театър. И действително, както каза той, като се говори, да е ясно: Това са нашите позиции за театъра, това са нашите позиции за изкуството, това са нашите позиции за красота, за нравственост...

За това, Мишо, не за друго...

АСЕН МИЛАНОВ - Огромния, големия Съвет да си го правят отделно. Ето, навсякъде се събират, нещо си правят... Нашият да бъде, ако има нещо да се каже - за по-доброто и предложението за това или онова. А тези теории за това какъв ще е театърът, каква естетика... - имат си, изглежда други съвети. То си и личи, никой не ти обръща внимание...

Все пак нещо може да се махне, да се подобри и т.н. - това би могло да стане. Но като започнат дискусиионни проблеми, анализаторски работи - е, извинявайте, ама няма сега да ръководим театъра изобщо, и да се "рисуваме" самите ние. Дайте да направим така, че не аз да те хваля нещо, което ще е полезно да станат нещата по-добре. Има кой да те хвали...

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА - Искам да добавя още нещо. Прав е другарят Илиев, че липсва още фйнес на изпълнение, че нещата са още директни, грубовати, което е според мен постижимо и въпрос на време (имате репетиции) - да се поизчисти. Тук-там наистина нещата са грубовати, неулегнали и дано на публика тези неща... (това особено важи примерно за Красими Мариянов, който е млад, неопитен човек - да се оберат нещата, а да не "цъфнат", понеже публиката ще реагира на тези неща).

Аз не съм съгласна, че тук естетиката на този спектакъл трябва да бъде в нейната неестетичност, защото говорим за един живот, който отричаме, затова е и тази мръсотия на този стадион, ако щете дори този бутафорен цимент... Че в сталиново време само с цимент се е строило... тези статуи. Струва ми се, че тези тежки, груби статуи, остатъци от цимент (аз мисля че това влиза в някакви... не знам Наско какво ще каже) са някакво намерение. Тук нещата в този спектакъл поетичност има само в добрината на тези хора, че те все пак искат да помогнат на това същество, което и то отишло някъде, и то нищо не постигнало, защото не са му стигнали връзките, нали казва за своите ученици и т.н.

Ние тук отричаме, а не утвърждаваме. И затова е тази мръсотия, ако щете дори прекалена мръсотиая, останала от този стадион, от този живот, който трябва да бъде победен

и тази мръсотия срината с булдозер, изчистена...

Аз мога да приема само това, че действително все още се играе грубовато, неулегнало и малко директно са търсени нещата, които чудесно могат да се приберат, да се изчистят, защото това са едни много талантливи актриси и актьори. Съжалявам че Мишо и Николай не съм ги гледала, но аз знам какво могат (за Мишо знам, за Николай - не знам, защото не съм го гледала). Ето, дайте тук да кажем точните места, където нещата могат да се оправят. За неверните костюми аз също съм съгласна. Ето, например, Адриана се появява като една хубава, богатата жена, испанска жена, а тя трябва да бъде....: Боже, горката, влюбила се с някакъв работник от Италия, който ѝ е донесъл някакви парцали от там и тя сигурно ги пази и ги носи за спомин. Тя трябва да бъде не по-малко смешно облечена, т.е. не смешно, а характерно облечена, както и Красимира ми е като манекен от "ВОГ", не може да бъде тази жена, която се разправя с квартири и тропа по масите и бюрата, така облечена, макар че е дошла на среща с този човек, за да го впечатли, но все пак това е една делова жена. Аз не говоря за играта, а говоря за външния вид.

Ето това са неверни неща, които могат да подразнят, но които са преодолими. Защо да не се помогне на един спектакъл действително да не си застане на мястото? Прав е тук Мишо, че една доброжелателна критика може да помогне в случая. Аз също казвам: пиесата не ми хареса от тази гледна точка - при прочита казах: За какво ни е тази пиеса именно сега? Но тя мене (може и да не разбирам от театъра), но тя мене, повтарям, ме развълнува до сълзи накрая когато тези нещастници останаха в тази дупка и този също по своему нещастник, награвил тези... (аз си ги представях смачкани) банкноти

всеки вадил каквото има да даде, а не в тези подредени парцали. Това са все пак продадени носени парцали.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Има думата Владимир Каракашев.

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ - Първо искам да кажа, че съм смутен от това обсъждане, а и не само от него, а и от други обсъждания, в други театри, тъй като имам възможността да видя други спектакли в другите столични театри, пък и не само в столични. Член съм и на още един Художествен съвет - във Военния театър.

Далеч съм от мисълта да обвинявам някого, или да полемизирам. Смутен съм от една обща тенденция в нашето театрално мислене, това е едно извънредно голямо разминаване в критериите. Много голямо разминаване в критериите и това разминаване на критериите в критиката (която от своя страна също е раздвоена), на самите практически работници в театъра - актьорите, режисьорите, художниците, ръководствата на театрите... - естествено тези големи разминавания в естетическите критерии доведоха до разминаване с публиката.

Свидетели сме на, според мен, много тревожни ексцесии в нашия театър (нашия, говоря не за Народния, а въобще за българския театър като цяло), където или започват да се правят херметизирани експерименти, които имат лабораторна стойност, или (което е по-лошото!) започва угаждане на масовия вкус. Не е тайна, че сцените на някои наши театри и някои спектакли се превръщат в едни дискотеки - естрадата така мъгъщо нахлува на сцената на българския театър и всички вопли които чувам за музикъла, който трябвало да възроди българския театър лично аз мисля, че те са лицемерно прикритие на едно срамно угаждане не на най-здравата част от вкусовете

на нашата публика.

Аз от какво съм смутен: тук се каза, че пиесата не се харесва. В това няма нищо странно, в края на краищата никой не е длъжен да харесва всички произведения, но тук не се казват аргументи, освен аргумента на моя приятел Асен Миланов, че пиесата му е скучна. Аз мисля, че пиесата е извънредно интересна много харесвам тази пиеса и за щастие не само аз. В последните два дена се занимах малко да попрочета литература около тази пиеса. Върху нея вече има създадена критическа литература. Тя беше прета... появи се на сцената на театър "Съвременник", аз съм гледал спектакъла, постановката е на Галина Волчук, главната роля играе Олег Табаков. Този спектакъл мина много трудно когато се появи, не знаей дали беше 1981, или беше по-рано... Това в случая не е най-важното. Ние знаем, че това беше едно преломно време.

Критиката и автори, които печелят нашето доверие десетилетия наред, приветствуваха появата на тази пиеса преди всичко заради нейния много правдив социален патос. Съгласете се, че Александър Галин, който очевидно иска да продължи тази черховска традиция в съветската драматургия, която започна от Арбузов, Галин е един от авторите, които я продължават, така че трябва да се съгласим, че след тези "захаросани" герои и след тази украсителска действителност, той ни показва в своето произведение, бих казал, с много остър нравствен патос, нравственото крушение на една част от съветското общество, на тези герои, които сега преминават от младостта към зрелостта.

Това е една пиеса, изпълнена с тъга, една печална пиеса, изпълнена с носталгия по загубените нравствени стойности, защото тя е написана с такова изтънчено драматургическо майсторство. Вижте диалога, вижте как той с три-четири реплики

създава атмосфера на един образ, авторът създава характеристика с два-три шриха. Всички герои тук са образи. Лишени са от всякаква тезисност. Аз поне не виждам в тази пиеса тезисност, а дали това тя предизвиква интерес, или не, аз мисля, че тя ще предизвика интерес, защото става дума за много неща от ежедневието, които той успява да постигне до една поетическа правда, този автор...

Вижте колко скрити вопли има в героите, бих казал - чеховски вопли има в героите. Не зная, може би моето впечатление от пиесата, помня и спектакъла, който беше забележителен в театър "Современник" е много субективно, но тук сме всички да си изкажем субективните мнения и никой не бива да говори от последна инстанция. Аз говоря за моето лично впечатление и съм готов да го защита с един анализ, за който в случая няма време, но не чух и други анализи, които пък да ми обяснят защо пиесата е слаба и неподходяща.

Освен това аз мисля, че тази пиеса не се разминава с времето. Доста наивно е да смятаме, че сега проблемите за загубените нравствени стойности са престанали да вълнуват съветското общество, че те са приключени. Това би било много наивно!

Давайте да се разберем - перестройката е още в началото на своя ход и тя най-трудно ще проникне до най-трудно бронираното място в едно общество - човешката душа, човешката психология. Ако някои смятат сега, че хората са започнали да мислят по друг начин в съветската страна, да имат друг менталитет - това е един много наивен поглед. Това е един сложен, труден процес на преустройството. Разбира се, има един вече по-друг дух, едно разкрепостяване, едно усилие да се говори за гласност, за истинност, но всичко това е все

още в процес на развитие, в начален процес и засяга една част от съветската интелигенция, но тук действието се развива в глухата провинция и тук нещата достигат като едно ехо, отколкото като една реалност.

Не зная, но аз мисля, че театърът не е сбъркал... аз се спрях малко повече на пиесата, ще говоря малко по-подробно и за постановката, но определено мисля, че пиесата не е репертоарен ^{не}успех. Защо да е репертоарен неуспех? Колко съвременни пиеси играем с по-високи качества? Къде са тези пиеси?

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Играем американски, с "много високи" качества...

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ - Аз имам още бележки, дори казах на един директор на столичен театър, че ще получи сигурно награда за разпространение на англоезичната драматургия (никой не е против и тази драматургия да се играе, но като че ли с малко по-малък ищах поглеждаме към нашите проблеми, на нашата социалистическа действителност, пък много ни вълнува нравствената деградация оттатък, от другия свят!) Аз смятам, че трябва да обърнем малко повече погледа си към нашата действителност, имаме доста горчиви неща да си кажем и тази пиеса аз я разбирам като много искрена творба, още веднъж ще повторя - с много силен социален патос и този патос (ако не се вижда) може би става дума за естетически далтонизъм.

Сега: мисля че спектакълът е в движение, даже мисля, че ние малко рано го гледаме. Спектакълът (както обичаме много често да казваме на Художествените съвети) е още суров - това е очевидно, това е толкова очевидно, че едва

ли някой ще каже, че спектакълът е завършен. Той е в движение, но аз виждам вярно заложените жалони в спектакъла, макар че към него имам редица критически бележки, даже някои от тях са принципи. Една принципна бележка имам към него, всъщност, ще я кажа след малко, но искам да кажа, че ние на спектакъла не бива да гледаме като на едно завършено цяло, той е в движение. Сега актьорите започват да асимилират тази много сложна стилистика на пиесата.

Какво, всъщност, е сложното в пиесата? В системата на художествените образи, което, според мен, актьорите още не са постигнали. Това е, че в тази драматургия очевидно има два плана – единият план, това е драматическият план, това са скритите трагедии, скритите драми у героите и другият план е планът на изобличението, на сатирата, на иронията, на сарказма. Макар че тази ирония на Галин в случая е много тъжна, тя е бих казал една "ирония през сълзи", смях през сълзи.

Тези два плана не съществуват отделно в художествените образи, както се получава главно при женските роли – първо играем драмата, след туй играем комедията; после играем комедията, а след туй – драмата. В системата на драматургията на художествените образи (говорих за чеховското начало, да не навлизаме в повече подробности) те трябва да съществуват като една сплав, в една органика. Аз виждам как на места Адриана Андреева декламира, след това играе някаква драма, виждам как Милена първо играе (с доста директни средства) сатира, а след това играе една мъка във финала, Красимира първо играе една форма, след това играе една истерика... и т.н.

Тоест, тук има два момента, според мен, на които трябва

да се обърне внимание:

Първо, струва ми се, че имаше основание в това, което каза Константин Илиев, че все пак ние играем на Камерна сцена и там нещата са други, все едно, че актьорът играе пред телевизионна камера, а телевизионната камера е много безпощаден лакмус, вие го знаете по-добре от мен, актьорите, личи органиката на актьора. Общо взето, по тази линия спектакълът е доста шумен още, креслив, на места "атрактивен" (в кавички). Трябва да се постигне точно от тук нататък, след като се успокои спектакъла, много нервна беше тази репетиция с публика и затова имаше много преиграване, но имаше и нещо, което е всъщност моята основна бележка, а именно, че тези неща трябва да вървят в органично цяло в поведението на актьора, в сложно преплитане, а не да се редуват т.нар. "сатирични сцени", както аз ги наричам, а след това да се редуват с "драматични сцени" и т.н.

Освен това, мисля че отдавайки нужното на този сатиричен патос на автора, така или иначе, в отделни моменти се получава едно оглупяване, едно прекалено принизяване на тези героини, които, забележете!, всяка една от тях има своето достоинство. Нито една не иска нито да ѝ се подарява, нито да ѝ се дават пари, нито да избяга... - те имат вроденото чувство за достоинство на руския човек, за чест, въпреки не особено високия интелектуален уровень, не особено високата им духовност.

Тук се получава едно... на моменти (което аз отдавам на недостатъчното съчетаване на места) известно разграничаване, известно разделение на тези два потока, които има в пиесата на Галин. И от тук някои неща ни дразнят.

Костюмите предизвикват у мен малко недоумение. Главният герой отива с колата си посред лято на Черно море. Какъв е този черен костюм? Той не иска да покаже пред тези жеце е голям музикант. Напротив! Той през цялото време казва: "Не ме идеализирайте! Аз съм един, който стои в дупката на театралния оркестър!" Забележете, не в симфоничен оркестър, не в опера, а в театър, някакво оркестърче към някакъв провинциален театър. Той не иска да се покаже с никакви външни атрибути. И в тази калъфка от цигулка, където са сложени... и това е малко преднамерено – парфюмерия, галантерия и т.н. Или пък костюма на Адриана Андреева... Ама, чакайте сега – безвкусицата трябва да се направи на сцената със средствата на вкуса, на естетическия вкус. Действително, тя спала с някакъв работник – италианец, някакъв мошеник, който я е оставил, след това сестра му писала, че загинал в някаква катастрофа. Виждате колко е тъжна иронията на автора – горкото момиче е научило няколко италиански фрази и ги повтаря от време на време. Каква е тази оперна пантера, която се появява на сцената? Каква е тази "Кармен"?

Според мен тук образът трябва да се преосмисли, цялата характеристика на този герой. Или Красимира – защо така наперено, защо облечена по този начин. Вярно е, че те всички идват при него, след толкова години, имали са някакви отношения с него (в различни степени), но са облечени нормално тоест: както те могат да се облекат. Колко важно нещо е костюмът в една психологическа пиеса, пък особено в една камерна пиеса, където нещата стоят така: актьорът играе на един метър разстояние от зрителя, както се казва.

Задължително е да има една достоверност.

- 28 -

Още нещо: мисля, че има известна праволинейност, пак по линия на сатирата, на иронията, на сарказма. Защо, например, ето тези ~~не~~ друг адрес дават на сценичното внушение. Защо букетът на Красимира Петрова е загърнат в "Правда" - какво е това? Като че ли играем естрадно представление. Или Добринка - не си спомням дали така е по автор: героинята ѝ излиза и пее: "Пусть всегда будет солнце"...

АСЕН МИЛАНОВ - И то на руски!

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ - Да оставим това, този проблем е полемичен. Защо? Тя е едно прекрасно момиче, ако в тази пиеса има един контрапункт, едно светло петно, едно извисяване (защото при Галин, забележете, така беше и в "Ретро", дори и в най-драматичните моменти се дава надежда). Тук надеждата е тази... Вярал ли се казваше героинята? Това е контрапунктът на цялата тази бездуховност, която се създава. Животът е такъв, какъвто го направят хората. Не може животът да е лош, пък хората да са добри, или пък хората да са лоши, пък животът да е добър... Тези неща са взаимно свързани и обусловени, това е един сложен комплекс. Нашият живот ще бъде такъв, какъвто го направим ние всички. Ако чакаме да го оправят с декрети и със закони, а ние да си караме по старому. Сега аз пак прочетох пиесата, отново четох и литература около нея - тя е изключително фина със своята трезвост, със своята безпощадност, безпощадна трезвост.

По отношение на драматургическото майсторство, извинявам се, може би моите критерии са по-други!

Мисля че в спектакъла като цяло има много верно заложени неща от режисурата и от актьорите. Има много хубаво постигнати моменти и в Николай... Този млад човек сега де-

бютира, иска да се покаже за първи път на сцената на Народен театър, той носи едно очарование, пластичен е, играе верно, но е малко нервен.

Има и един деликатен проблем. Преди години на един Художествен съвет беше казано, че театърът съществува заради актьорите. Доколкото аз знам, театърът съществува заради зрителите, но като отдавам заслуженото на голямата амбиция, голямото трудолюбие, с което са работили актрисите и постиженията, които имат, мисля че Народният театър с тази постановка още веднъж остро поставя въпрос, че има дефицит от млади актриси. Макар че тези героини са между 30 и 35.

НАДЕЖДА СЕЙКОВА - Повече! На 40.

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ - Той се връща след 15 години... Им един дефицит. Хубава е профсъюзната грижа, но с Кодекса на труда и с профсъзна грижа театър не се прави, изкуство не се прави. Ние вече трябва да си ги казваме тези работи. Театърът, според мен е имал по-добри сили за защита на някои от ролите (утре ще ми кажат, че съм казал всички роли) - това е един проблем: театърът има нужда от млади актриси. От този спектакъл се показва, че тази нужда вече е доста сериозна. Аз съм оптимист по отношение на спектакъла, виждам неговите дефекти, мисля че ги казах и мисля, че това, което изразих като пожелание е към спектакъл, който се намира в процес на оформяне, на спектакъл в движение. Той не е завършен.

Мисля че премиерата е малко рано, аз поне така мисля, но ръководството сигурно е на друго мнение, макар че тук някои пиеси се репетират и по пет месеца, пък като ги видиш долу на сцената - все едно, че се репетират от две седмици.

Повтарям: спектакълът е в движение, според мен премиерата е малко рано, той има нужда да стане малко по-тих, по-сложен, като актьорите и режисурата се обърнат към самия текст, към самата драматургия, която има още пластове, които не са обхванати. Мисля, Асене, че Художественият съвет трябва да бъде това място, където това съсредоточие в живота на театъра, бих казал: най-важното звено в живота на театъра, където не само да казваме, че осветлението е лошо, и декорът е такъв, костюмът - такъв, а да говорим и по принципните въпроси за развитието на театъра.

За съжаление, още веднъж констатирам нещо, което лично на мен не ми харесва, говорим откровенно: голямата неактивност на Режисьорската колегия в толкова важни моменти от живота на театъра.

Аз също съм работил 12 години в театъра - бил съм и в този... има два важни момента, според мен - приемането на пиесата и разпределението на ролите и приемането на спектакъла. За мен това са двата най-важни момента в живота на театъра. Всичко останало е третостепенно, поне аз така мисля. Може би разсъждавам примитивно, може би не съм прав, искам да ме опровергавате...

И вторият момент е известна откъснатост, не искам да хвърлям обвинения на творческия колектив, но българските актьори (това не е тайна!) много малко ходят на театър. Това започва още от ВИТИЗ (за голямо съжаление!) Като влизам на лекции при студентите IV година и ги питам: "През този месец какъв спектакъл гледахте?" От 20 души един или двама си вдигат ръката, които са гледали спектакъл в София - там е привлекателният пункт. Общо взето не се гледа театър и не знам дали животът на Народния театър не се откъсва от някои

по-цялостни процеси, които протичат в българския театър.

Не искам да противопоставям... Моята естетика и мой дух - това е духът на Народния театър. Аз винаги съм бил с Народния театър и винаги съм бил тук, в Народния театър, винаги съм възразявал срещу опитите да се подценява тази блестяща в миналото труппа, пък и сега много силна актьорска труппа, може би с най-големите потенциални възможности но общо взето чувствавам едно цялостно разклащане не само тук, но и изобщо в целия български театър, има една всеобща заинтересованост от онези големи процеси, които се извършват в нашето общество, бих казал и в нашия театър, макар че там процесите не са големи, но са разнопосочни (по не това можем да кажем).

Аз пожелавам "На добър час!" и смятам че спектакълът ще бъде един интересен момент в театралния сезон.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Друг кой иска думата? Антония Каракостова.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА - В проблемите, които сега обсъждаме, действително има нещо много сложно. Не го приемайте за Ваша сметка, другарю Фучеджиев. Явно напоследък има нещо, което ние сами преценяваме за нередно в работата на този жизнено важен за всички нас орган. Последните няколко постановки съвпадат с пресконференциите и художествените съвети (къде случайно, къде по необходимост - обективна, субективна бъркотия), но общо взето ние тиражираме спектакъла си през една пресконференция, а Художественият съвет пост фактум разсъждаваме за резултатите. Общо взето, има някакъв порок, дайте овреме да премисляме нещата. Вече

имахме пресконференция (в случая), имахме и премиера, бе да е гледал Съвет... - изобщо, нещата започват да придобиват един тревожен симптом. Знам че вината е на нещото, което се нарича режисура, знам че те гонят до последния момент нещата, но това е за сметка на нарушаване на нещата на изградени в десетилетия принципи на демократично изграждане на спектаклите ни, на отглеждането им.

Литературно бюро е приемало спектакъла, Режисьорска колегия и след това, като един друг етаж на приемане, на обсъждането, на отглеждането е Художественият съвет - за да го пуснеш, за да се доработи. Това е нещо, което "скъца". Това едното.

По повод на това, което говори Константин - за качествата на драматургията и дали е или не репертоарното заглавие "Източната трибуна". С много големи и положителни възторзи ние приехме пиесата на Шатров. Контактът с публиката е много мъчителен. Същата история имахме с "Източната трибуна", дайте да не се лъжем - контактът със залата е много по-стремителен. Да го отдадем на финеса, и на майсторството на актьорската мая, която носи Галин, той умее да направи атрактивното и сложното, и преплитането на тези сложни жанрови структури - има го в пиесата, но във същото време не можем да не отчетем, че пиесата не е безукорната и не е дори "Ретро", защото генералната метафора на това произведение - това е източната трибуна, или стадионът, построен в края на 50-те години (така е в текста, тоест: времето на Хрущов, за кратко "веселото" време, което много хора искат да възкресят и изпитват носталгия) - всичко

това няма да достигне до публиката. Аз сама себе си контролирах, това са много далечни асоциации за нас, пък изглежда, че и за съветската публика. Спектакълът е на Хейфец в "Съвременник" - той пък обединява двете епохи - на Сталин и на Хрущов, защото явно там нещо в структурата на пиесата, в метафората, която кодира, или декодира, или разкодира, или търси... - нещо като позиция '81/'82 година, когато се е създавала пиесата, нещо не му е достигало, за да се доизрече, а в същото време социалният патос на пиесата, съдбата на тези пет жени и отношението им към един нереализиран талант - това е нещото, което стига до залата.

В тази посока ми се струва, че колегите ни работиха много влюбено в драматургичния материал и резултати има при всички. Вярно е, че спектакълът е в движение. Вярно е и това, че нещата не навсякъде са свършени, че изкуството, с което ние се родеем (гордеем) и към което се стреми целият екип, и Надежда Сейкова - превъплощението, някъде се спира и се препъва, има отделни моменти на соловост, спектакълът е много сложен като материя, като усещане на актьорите и като жанр. Нещата тук ще се наместят, или няма да се наместят (с надеждата да се наместват) с публиката, когато тя влезе в салона.

Аз имам много голямо смущение по редицата направени бележки по отношение на костюмите. Представете си, обаче, на този стадион, по който ще мине булдозер, за да руши, представете си да дойдат твърде семпло, грозно, бедно или "никак" облечени жени за тази среща, за която те все пак са се обличали специално. Не смятате ли, че ще бъде много неприятно?

- 34 -

АСЕН МИЛАНОВ - Но да не е парадно!

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА - Не става дума за грозно облечени. Става дума за характерност, за точност.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА - И още нещо искам да кажа: общо взето тази влюбеност на актьорите в материала е нещото, което действа заразително на публиката, защото ми се струва че малко рядко актьорът е обичал така задачата си, както в случая.

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА - Това са хубави женски роли, пък и мъжките.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА - В заключение - имаме сериозно основание да се надяваме на успех! Имам двама млади колеги, които участвуват, и двамата са определено талантиливи и са придобивка за театъра. Има едно чудесно връщане на Николай Николаев, след толкова години "шетня" насам-натам, връщане за мен с изумителна психотехника. Актрисите са чудесни, интересни, а това че някъде изгубваме превъплъщението си като изкуство - това вече е проблем, който не е проблем само на този театър. Тук тенденцията е на тръгване към това, а че се спъваме и препъваме и че не можем да съчетаем сложността на жанра - това е нещо, което режисьорите сериозно трябва да мислят над този момент, защото и ансамбловостта на нашите спектакли е уязвима в много отношения.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Друг иска ли думата? Атанас Велянов.

АТАНАС ВЕЛЯНОВ - Тази пиеса не е писана за Камерна сцена, вероятно, но сега при нас тя е на Камерна сцена.

Възникна проблем: става дума за един стадион, който трябва да бъде достоверен, защото по текст (ако сте обърнали внимание) става дума за следното: стадионът е масивен, ще трябва да се руши с булдозер, на този стадион има скулптори, тук имаше колони... - всичко това се казва в текста. Тоест: на сцената ние трябваше да направим стадион, който да отговаря на този текст.

Аз много добре зная, че на Камерна сцена освен желязо, дърво и камък нищо друго не стои истинско. Къде ще се сложи скулптурата, къде ще се сложат колоните, ако е дървен?

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Къде има дървен стадион?

КОНСТАНТИН ИЛИЕВ - За статуите не съм казал нищо.

АТАНАС ВЕЛЯНОВ - И те стоят бутафорно. Няма как да не са бутафорни. Това е помпозността... Ние отначало знаехме, че това е не много благодарна задача - да се прави стадион на Камерна сцена, но според мен, трябваше да си "затворим очите", защото другата част от пиесата е по-важна, отколкото тази подробност, че ще стои бутафорно. Въпреки всичко хората от ателието се постараха и успяха да постигнат що годе някаква реалност.

Че има много боклуци... Това е въпрос на степен - може да има малко, може да има повече. Един изоставен стадион, който не се ползува, там ходят пияниците, влюбените. Тук има и някакъв друг смисъл. Това е "дъно" на живота, което ще бъде сринато, ще бъде махнато. Тази мръсотия работи в полза на спектакъла и на идеите на пиесата.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Друг кой иска думата? Банчо Банов.

БАНЧО БАНОВ - Аз съвсем накратко ще се изкажа. Смятам, т.е. не споделям мислите, че това е една слаба пиеса, една пиеса, недостойна за нашия театър. Дори ние се убедихме от всички изказвания, че тя доста затрудни нашата труппа.

Разбира се, пиесата носи (за съжаление!) белезите на времето, в което е писана. Много неща в нея са скрити (съзнателно) от автора, много неща в нея са като болка, а не като изказ, реалност, много неща в нея са все още един копнеж, едно предусещане на това, което става днес в Съветския съюз. Мисля че пиесата показва най-важното нещо - тя ни показва живи хора и ако трябва да се каже нещо като най-важното, това е изказването на др. Каракашев че те са една сложна смес от смешно, от тъжно, от достоинство, от любов към парцали - всичко това е сложна смесица на това, което представлява човекът. Искам да повторя това, което каза Владо - смятам, че все още ние играем (и не само това - и режисираме!) поотделно парчетата: "смешно парче", "тъжно парче" - "смешно парче", "тъжно парче"... А общата звучност на оркестъра още е в процес на постигане.

Спектакълът наистина е в движение. Ние виждаме работен спектакълът и аз (като изключа тази бележка, която направих) нямам възражение, но всички тези неща би трябвало още да се обхванат (не съм актьор), но това се отнася и за писателя (всички ние сме грешни в това отношение), за да се получи много по-голяма искреност и достоверност. Искреност липсва все още в спектакъла. Все още се "играе", все още ние "показваме", а не виждаме живият човек на сцената. Много гримасничим на сцената...

Мисля че през цялото време тези хора чувствуват едно притеснение, една неловкост, особено когато разберат, че той е дошъл тук за пари, че са измамени, че човешките отношения са заменени с парично-стокови отношения.

И тук ми е последната бележка, тоест: пожелание, което имам набелязано. Струва ми се, че трябва да се развие. Струва ми се, че сатирата е най-високата поезия за мен. Да се намери в сатиричното изображение поетиката, поетичното, копненижът, да се намери това, че когато Шура се хвърля към роклите аз да не се смея, а да ми стане мъчно за нея – това е най-високата степен на сатира.

В тази поетичност, в това изпипване на нещата, което може да се постигне само чрез пределна искреност, ми се струва че има още какво да се търси. Харесва ми в спектакъла това, не знаей дали вие го почувствувахте – има го този момент у автора, има едно усещане, че повече така не може да се живее, но нещата ще се променят. Тук не става въпрос, че трябва да се правят някакви наставнически акценти, или непременно да сложим "червеното флагче", но изводът е, че такива хора не могат да оставят така нещата. Това са хора с достоинство, те ще поискат сами да променят живота си. И тук е другата степен на поетичното, на сложното в спектакъла, които би трябвало още да се търси.

Моето дълго стоене в театъра ми е подсказвало, че тук все още сме не само в движение, но все още играем втория план – като че ли нямаме доверие на образа, който играем и искаме да покажем на зрителя: "Виж, сега ми е мъчно!", или "Виж, сега иска да се почувствува по-далеч от нея!" На мен ми се струва, че в това отношение ми се иска едно по-голямо

- 38 -

опростяване. Някой каза: "по-тих" да стане спектакъла, ра-
бира се, като се каже "по-тих спектакъл" се носи риска...
първия половин час трябва публиката да се "постресне"...
но да се намери по-висока художествена простота - това
трябва да бъде стремеж в работата по-нататък. Аз лично см
там, че ще заговори на сърцата на зрителите. Този спектакъл
важи в много отношения и за нас, защото и у нас човешките
отношения са заменени с "Аз на тебе - ти на мене!", с по-
купко-продажби, и този спектакъл ще накара и нашият зрите
да възприеме този нравствен патос, този вик за повече чо-
вечност, който отправя авторът!

Имам усещането, че спектакълът ще расте. Другари, из-
винявайте, но от вчера до днес има разлика от небето до зем-
та...

НАДЕЖДА СЕЙКОВА - Защото имаме още една репетиция.

БАНЧО БАНОВ - Спектакълът има нужда от следното: има
един голям пианист, който казва: "Едва като изсвирия пет
пъти произведението пред публиката, разбирам как е трябвал
да го свиря, как е трябвало да го уча. Пътят, според мен,
е верен и спектакълът ще намери публиката си.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Друг иска ли думата? Режи-
сътът иска ли да каже нещо?

НАДЕЖДА СЕЙКОВА - Аз искам да използвам това ваше
заседание на Съвета първо да благодаря на колектива, с
който работих. Трябва да кажа, че отдавна не съм работила
с хора, които изцяло всеотдайно се включиха за този кра-
тък период (ние почнахме края на май), нямаме два месеца
репетиции, особено тежко беше на мъжете, които имат по пс-
ловината репетиции, значи нямат и месец за тези роли,

които трябваше да изграждат след като другото се построи, защото те акумулират, те не могат сами за себе си да правят нещата. Колективът работи изцяло всеотдайно, много хубава атмосфера имаше на работа, което съм длъжна да кажа на ръководството на театъра.

Друго нещо, което ми направи впечатление, че жените, с техните качества, недостатъци и постижения, не всички от тях имат истинско творческо самочувствие и това личи и на репетициите, и сега: ужасно са лабилни. Изключвам младите за които е естествено да бъдат лабилни. И най-малката грепка смущава органиката и не само органиката, а смущава и направеното. И днес имаше такива неща, както и вчера. Прекъсване на реплика, неточности... Не става дума тук за професионализъм, за липса на такъв професионализъм, а за една лабилност на творческото самочувствие, говори и за някаква скромност.

Искам да кажа, че никак няма манияци в спектакъла, които да смятат, че всичко са постигнали, или направили, и отгоре да..., което би могло да присъствува в един такъв театър. Много скромно, отговорно и всеотдайно се работи.

Що се отнася до това в какво състояние е спектакъла, разбира се, спорове ще има, и дано да има винаги, такова е и времето. Действието се развива, както изчислих, в областния малък град Курск, далеч там в степта, на пътя между Москва и Черно море.

Що се отнася до естетиката: действително органиката на живота, на превъплощението и на тази сплав, за която говориха др. Каракашев и Банчо Банов и трагикомичното, за което ние непрекъснато говорим - още не се е получило - това

е вярно. Вярно е и това, че действително в последните репетиции ние си казвахме точно така: "Този откъс е предимно комичен, а този е предимно драматичен", но много добре знае че така не трябва да бъде. Още нещата са лабилни, просто времето беше малко, ние работихме накрая, стигнахме почти до едно завъртане, макар и не цялостно. Лятото знаете колко разбива нещата и затова трябваше всичко това да го съберем.

Аз съм убедена, че нещата ще растат, аз ги виждам в момента, пред нас, а освен това жените, както и мъжете, репетират сутрин-вечер, сутрин-вечер и вече са много "натиснати" уморени, изведнъж след почивката, така че безспорно ще се развиват нещата и ние си виждаме много неща по линия и на органиката, на "натискане на педала", на преиграване, на излизане и влизане в образ, на изиграване на детайли, а не на цялостно поведение, на изиграване на отделни парчета, а не на цялостно поведение - това си съществува.

Що се отнася, обаче, до естетиката на стадиона, аз също мисля, че и бутафорията и грозотата в дадения случай имат образ. Разбира се, ще трябва да прецизираме навсякъде мярката. Един буренясъл (ние бурените не можахме да ги направим, защото става още по-бутафорно) стадион, където никой не идва, те преди петнадесет години са се разделили тук, тук само се чака булдозер, който да изрине - не може да му се търси естетика. Напротив: той действа с това, както и бутафорията, както и статуите. Вярно е, че действа малко професионално бутафорно, но дори изкуствените цветя - аз скоро бях в Грузия, на мен ми подариха изкуст

вени цветя, за да си ги запазя и то в Грузия, където има цветя. Те си подаряват изкуствени цветя. Аз ходих на гости те подаряват изкуствени цветя, за нас е чудновато, но това е така. Това остава завинаги, както ми казаха: "за вечен спомен" и то от пластмаса, боядисани. Така че това до известна степен е търсено.

Вярно е, че по костюма има спорове. Има текст: отишли са на фризьор, специално са се облекли, Кльонишева идва, за да намери топлинка и любов, защото ги няма - логично е те да са облекли най-хубавото и най-новото. Струва ми се, че не можем да не дадем някакво право на жената да бъде и красива.

При Адриана - аз я помолих, намерихме ѝ една друга блуза, да дойде отначало с една по-друга блуза, а след това да влезе... (защото и тя е взела нещо от тези парцали там) "нямала самочувствие", помоли ме днес така да излезе... и т.н. - има такова нещо. А що се отнася до костюма - вярно че е претенциозен, но на нас ни се искаше той да се отличава от всички други. Опитавме, когато играе със спортно янищо не е, а сега - той е тръгнал за някаква почивна станция, и там ще се представи, той е музикант. Че е облечен в един-единствен костюм, който му е за концерти... - не мисля че това е някаква неправда.

Що се отнася до парите, и там има реплика: "Вижте какви са нови парите в провинцията!" Той ги взима от спекулантката...

БАНО БАНОВ - Много са, много са...

НАДЕЖДА СЕЙКОВА - Сега са много, ще видим как ще ги броим, ние репетираме за първи път на Съвета с тях и не са обиграни.

Тези неща ще ги огледаме, ще ги прецизираме. Музиката все още не се регулира както трябва. Опитваме и т.н. Така че наистина има суровост на спектакъла, но ние имаме още четири репетиции до премиерата и аз мисля, че на актьорите им е нужна публика, да я усетят, за да се получи тази сложност. Иначе – колкото и ние да правим нещата, едно нарушаване вече нарушава баланса. Младият днес е с навехнат крак. Красимир, който се мъчи да не показва, че е с навехнат крак. Още в началото сбърка реплика, тръгва към шурей си, за да го пита как да го нарича, "Шурей, аз на тебе какъв ти се падам?"... – тези неща смущават, създават у всички смут, нататък се спасява някак си положението. Това в никакъв случай не искам да звучи като оправдание. Просто аз смятам, че наистина има какво още актьорите да правят. Аз лично вярвам в тях и смятам, че в това, което е заложено, както са тръгнали, те ще си разкрият нещата.

Благодаря за хубавата работа!

Да се надяваме, че ще имаме успех при срещата си със зрителите. Ще помисля върху всички забележки и всичко, което е полезно, според мен, ще се опитам да предам.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ -

Да приключваме.

Първо: по въпроса за Художествения съвет – ще кажа само с две думи: аз нямам вина, че нашите режисьори не идват на художествени съвети. Те самите не се поздравяват помежду си, не могат да се понасят. Тези отношения не съм ги създал аз. Когато аз постъпих в театъра, заварих Филипов, Мирски, Бениш и Енчо Халачев. Енчо Халачев беше най-млад, съществуваха и там противоречия, но отношенията бях

по-толерантни. Това нещо съм го наблюдавал в продължение на ~~16~~ години. Тези тримата си заминаха. От тогавашното ядро остана само Енчо Халачев, другите режисьори са нови, по различни причини тези другари... ние по същество Режиърска колегия нямаме, тъй като те не желаят да седнат заедно и да говорят по някакъв въпрос, не желаят, те не могат да се понасят, не могат да се търпят.

Предполагам, че след като дойде другият директор, режисьорите ще бъдат същите, защото те се назначават от Комитета за култура, по отношение на режисьорите в този театър има специална политика, която не определям аз, не ги назначавам аз и предполагам, че вината за това състояние, което е голяма беда за нашия Художествен съвет, не я нося аз, нямам такава вина и пред никого не мога да я призная. Те не си гледат представленията, няма елементарна колегиалност. Аз не мога да ги задължа. Как мога да задължа Енчо Халачев или Люцканов, или Асен Шопов, или Младен Киселов: "Ще отидеш да гледаш и ще дойдеш на Художествения съвет, за да се изкажеш!" Те са свободни артисти...

Това, разбира се, е много неприятно, защото така или иначе - "Източна трибуна" ли ще бъде, "Пред залез слънце" ли ще бъде - не го правя аз, а го прави Надя Сейкова, прави го Енчо Халачев, прави го Люцканов, прави го Асен Шопов. Понеже другарката Иванка Димитрова спомена нещо за линията на театъра... линията на театъра, не искам да разтоварвам себе си, но искам да кажа, че тя до голяма степен се определя от това каква е режисурата...

НИКОЛАЙ НИКОЛАЕВ - Тя това каза.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Може да не съм разбрал добре.

В Театър "София" сега има един режисьор Крикор Азарян който е, така да се каже малко над другите и предполагам, че там може да има режисьорска колегия. Тук Режисьорска колегия... опитите, които правихме, излязоха несполучливи.

АСЕН МИЛАНОВ - Там има Главен режисьор...

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Много ще бъде облекчен тук да има Главен режисьор.

АСЕН МИЛАНОВ - Как ще се разберат, те са различни, те всички са "главни" режисьори!

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Разбира се, аз ще водя един разговор с тях, въпреки че съм се опитвал да ги вкарам тези хора, да не се занимава всеки със собствената работа, жалко че се наложи да разговаряме в присъствието на един режисьор, който не е от нашия театър, но това е положението!

Понеже всеки се интересува само от собствената "градинка", съществува абсолютен егоизъм, извинете, но това има значение за общата линия на работа на театъра и за общото състояние на театъра. Аз тук абсолютно категорично заявявам, че те не се интересуват от работата на театъра и от състоянието на театъра - каква линия има той и т.н., какъв ще му бъде репертоар^и и каква - неговата естетика, те се интересуват само всеки от собствената си работа! Най-отговорно го заявявам това нещо, казвам го на основата на досегашния си дълъг опит.

За мен този факт е много неприятен, защото от него най-големи затруднения изпитвам аз.

Вие виждате, не за първи път режисьорите ги няма, все^ики си има някаква работа,^и и когато нямат работа - па

не идват. Младен Киселов вчера в 11 часа започна репетиция, а днес, когато го помолихме с 15 минути да съкрати и да дойде на заседанието на Художествения съвет (заедно с него са и още трима души), той казва, че е започнал в 9,30 и затова ще работи до 13,30 и не може да дойде.

Колкото до пиесата: тук няма проблеми за коментране качествата на пиесата, тя беше приета на Художествения съвет с отрицателни становища на някои другари. Това нещо аз го помня много добре, но за мен тази пиеса има много високи качества - от социална гледна точка и затова ~~аз~~ като директор реших да я поставяме, въпреки противоречията, които съществуваха в Художествения съвет.

Съветската драматургия, тази драматургия, която правим сериозни опити да навлезе... (колкото и да бяха трудни тези опити) в процесите, които стават в съветското общество има горе-долу един характер: тя е тъжна драматургия. Струва ми се, че най-лесно и най-точно така можем да я определим; тя е тъжна драматургия. Това се отнася и за "Последен срок", тази пиеса играхме с голям успех, това се отнася и за "Вечер", която играем още с голям успех, това се отнася и за "Ретро", която също беше спомената, това се отнася и за "Източната трибуна".

Това е също такава драматургия: крушение, разминаване на идеалита на едни хора с това, което ги е постигнало с това, което се е случило в техния живот. Аз не говоря джже за проблема на всеки поотделно, аз малко обобщавам тук. И какво значи "бутафорно"?! Хора и институции направиха всичко възможно да превърнат животът на този народ в бутафория - това е истината! Няма защо да смятаме, че тази

статуя стояла бутафорно, че те навсякъде стоят така. Те навсякъде са правени в една линия, всичко се правеше "в името на човека", а човекът беше доведен до никъде - но иначе, помпозност колкото искате!

Това е горчивата истина, срещу която се борим сега, срещу която се борят в Съветския съюз при невероятни трудности, тъй като това са напластявания с години неща, с десетки години, те са набивани в съзнанието на хората и е трудно да се премахнат. Ние, литературствуващите, можем да пишем в печата статии и да обясняваме това или онова, кой какъв бил... - не е там въпросът, промяната зависи от всекиго поотделно - и там е трудното, и там е тежкото!

И тук, в тази пиеса, съществува този тъжен, много тъжен проблем, който (с всички недостатъци на постановката, които тук се изказаха от доста хора) излиза на бял свят. Когато коментирахме тук беше казано, че на някои, специално на хората от Съветското посолство, може да не се хареса наистина: на някого може и да не се хареса, но ние не говорим за днешно време и то е толкова ясно за какво става дума, че е излишно да го коментираме. (Те дойдоха да протестират и искаха да спрем на времето "Последен срок", защото имало много стар радиоапарат, когато се показва една селска хата, с които е пълна Русия все още и че имало пианство и животът бил беден!)

Аз не ангажирам Художествения съвет с тези свои разсъждения, те са моя позиция, аз съм дълбоко убеден, че животът, за който става дума в тази пиеса, не само за личните проблеми, но и като цяло трябва да бъде коренно про-

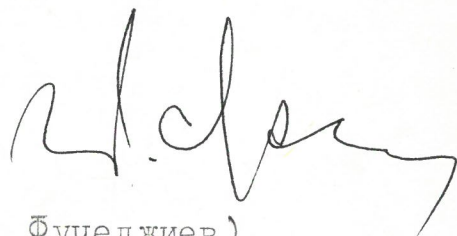

- 47 -

менен, за да можем да кажем с чиста съвет, че това е социалистически живот, че това е социалистическо общество и че това са хора, които, така да се каже, са човеци, а не са превърнати в някакви работи.

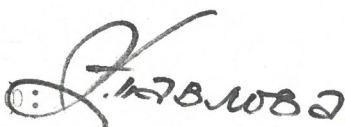
Закривам заседанието.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

(Д. Фучеджиев)

Стенограф:

(Д. Павлова)

дом.тел.: 32-57-19